

วัคซีนสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ (ตอนที่ 2)

บทความโดย
ผศ.นพ.พิสนธิ์ จงตระกูล
กรรมการแพทยสภา และ ประธานคณะทำงานสร้างความ
เข้มแข็งประชาชนด้านการใช้อย่างสมเหตุผล (สยส.)

วัคซีนสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ (ตอนที่ 2)

วัคซีนในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุคืออะไร

วัคซีนส่วนใหญ่เป็นวัคซีนที่ควรได้รับในวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิด ระยะเวลาแรก เด็กเล็ก เด็กโต และวัยรุ่น เช่น วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี เอและบี บาดทะยัก คอตีบ ไอกรน หัด หัดเยอรมัน คางทูม ไข้มองอักเสบ อีสุกอีใส ท้องร่วงจากไวรัสโรต้า เยื่อหุ้มสมองอักเสบจากแบคทีเรียฮิบ ปอดอักเสบจากแบคทีเรียนิวโมคอคคัส มะเร็งปากมดลูกจากไวรัสเอชพีวี โรคมือ เท้า ปาก จากไวรัสอีวี 71 และวัณโรค เป็นต้น

เหตุผลในการให้วัคซีนในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และวัคซีนที่ควรได้รับ

เหตุผลในการให้วัคซีน	วัคซีนที่ควรได้รับ
เพื่อป้องกันโรคอุบัติใหม่ที่เป็นโรคระบาด	วัคซีนโควิด 19 สำหรับผู้ไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อน
เพื่อป้องกันโรคที่เชื้อกลายพันธุ์ต่อเนื่องจึงควรได้รับวัคซีนทุกปี	วัคซีนไข้หวัดใหญ่ และโควิด 19*
*รับวัคซีนตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขในบุคคลกลุ่ม 608 ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป บุคคลที่มีโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคทางเดินหายใจเรื้อรัง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคไตวายเรื้อรัง โรคหลอดเลือดสมอง โรคอ้วน โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน และหญิงตั้งครรภ์	
เพื่อป้องกันโรคที่เคยได้รับวัคซีนในวัยเด็ก แต่ภูมิคุ้มกันถดถอยลงเรื่อย ๆ ตามอายุ จึงควรได้รับการกระตุ้นทุก 10 ปี	วัคซีนบาดทะยัก คอตีบ ไอกรน (รวมอยู่ในเข็มเดียวกัน)
เพื่อป้องกันโรคที่เพิ่งมีวัคซีนใช้มาไม่นานและขึ้นทะเบียนให้ใช้ได้สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	วัคซีนปอดอักเสบ งูสวัด และไข้เลือดออก
เพื่อป้องกันโรคที่ไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อนในวัยเด็ก และเป็นโรคที่พบได้บ่อยในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	วัคซีนไวรัสตับอักเสบบี ไวรัสตับอักเสบบี และมะเร็งปากมดลูก
เพื่อป้องกันโรคที่ไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อนในวัยเด็กสำหรับโรคที่พบได้ไม่บ่อยในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	วัคซีนหัด หัดเยอรมัน และคางทูม (รวมอยู่ในเข็มเดียวกัน) อีสุกอีใส ไข้มองอักเสบ
เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศที่มีโรคระบาดบางโรค	วัคซีนไข้เหลือง

วัคซีนสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ (ตอนที่ 2)

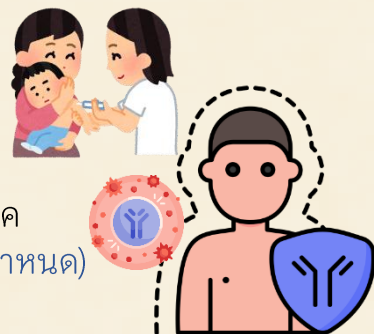
วัคซีนป้องกันโรคได้อย่างไร

เมื่อวัคซีนเข้าสู่ร่างกาย สารชีววัตถุนั้นจะกระตุ้นภูมิคุ้มกัน (ภูมิต้านทานโรค) ใน 2 ระบบ คือ ระบบแอนติบอดี และระบบเซลล์ เพื่อป้องกันการเป็นโรค แม้ในบางกรณีอาจไม่ป้องกันการเป็นโรค แต่จะช่วย ป้องกันโรคแทรกซ้อนและลดความรุนแรงของโรคที่ทำให้ป่วยหนัก จนต้องเข้าโรงพยาบาล เข้าไอซียู หรือเสียชีวิต

แอนติบอดี คือสารภูมิคุ้มกันหรือสารภูมิต้านทานโรคที่ร่างกายสร้างขึ้น อย่างเจาะจงต่อเชื้อโรคแต่ละชนิด เมื่อเชื้อไวรัสเช่นเชื้อไข้หวัดใหญ่ หรือเชื้อแบคทีเรียเช่นเชื้อนิวโมคอคคัส เข้าสู่ร่างกาย จะถูกดักจับและทำลาย โดยแอนติบอดีที่ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นภายหลังการได้วัคซีน ระดับแอนติบอดีจะ ขึ้นสูงในช่วงแรกและลดระดับลงเรื่อย ๆ ทำให้ความสามารถในการคุ้มกันโรคลดน้อยลงตามลำดับ จึงจัดเป็นภูมิต้านทานโรคระยะสั้น วัคซีนแต่ละชนิดจะป้องกันได้เฉพาะโรคที่วัคซีนถูกออกแบบมา เช่น การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ไม่ป้องกันโรคหวัด และไม่ป้องกันโรคโควิด 19

ภูมิคุ้มกันระบบเซลล์จะถูกกระตุ้นด้วยเช่นกันหลังได้รับวัคซีน ด้วยการสร้างเซลล์ความจำซึ่งจะมีชีวิตอยู่นานและถูกสร้างทดแทน ขึ้นเรื่อย ๆ เซลล์เหล่านี้จะทำหน้าที่ตรวจจับเชื้อโรคที่เซลล์นั้น ถูกโปรแกรมให้จดจำ เมื่อตรวจพบจะส่งสัญญาณให้ร่างกายสร้าง แอนติบอดีขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ระบบดังกล่าวนี้จึงจัดเป็นภูมิต้านทานโรค ระยะยาว ซึ่งวัคซีนบางชนิดเมื่อให้เพียง 1 ครั้ง (ครบตามจำนวนเข็มที่กำหนด) จะป้องกันโรคนั้น ๆ ได้ตลอดชีวิต

นอกจากเซลล์ความจำ ภูมิคุ้มกันระบบเซลล์ยังมีเซลล์ที่ทำหน้าที่จับกินและทำลายเชื้อโรค เป็นกองกำลังที่ทำงานร่วมกับระบบแอนติบอดี ซึ่งวัคซีนก็ทำหน้าที่กระตุ้นการทำงานของระบบเซลล์ กวาดล้างทำลายเชื้อโรคเหล่านี้ด้วย

นอกจากการคุ้มครองป้องกันโรคให้กับบุคคลที่ได้รับวัคซีน หากในหมู่ประชากรได้รับวัคซีนต่อโรค แต่ละโรคในอัตราสูง เช่น ร้อยละ 92-94 ของวัคซีนโรคหัด หรือร้อยละ 67-75 ของวัคซีนโควิด 19 จะสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ (herd immunity) ซึ่งช่วยลดอัตราการเกิดโรคในชุมชน ปกป้องผู้มีความเสี่ยงสูง ต่อการเกิดโรครุนแรงเช่นปกป้องเด็กทารก ปกป้องผู้สูงอายุ ป้องกันการเกิดโรคระบาดจากโรค ที่สงบแล้ว อย่างเช่นโรคหัดและโรคคอตีบ ซึ่งอาจเกิดการระบาดได้ในชุมชนที่มีอัตราการฉีดวัคซีนต่ำ ช่วยคุ้มครองบุคคลที่ยังไม่ได้รับวัคซีน และในบางกรณีสามารถขจัดโรคนั้นให้หมดไปจากประเทศ หรือจากโลกได้ เช่น การมีเป้าหมายในการขจัดโรคโปลิโอ หรือโรคตับอักเสบบีให้หมดไป เป็นต้น

วัคซีนมีคุณอนันต์ ช่วยป้องกันโรคร้าย ลดความทุกข์ทรมานและความพิการจากโรค รวมทั้งเพิ่มโอกาสการมีอายุที่ยืนยาว ผลข้างเคียงที่พบบ่อยไม่รุนแรงและหายได้เอง มีส่วนน้อยมากที่เกิดผลข้างเคียงรุนแรง